

Mágocs

Baranya megye viszonylag hosszú ideig stabil városhálózata a kilencvenes években jelentős átalakuláson ment keresztül. Az évtized során – a nyolcvanas évekkel ellentétben, amikor egyetlen új város sem „született” a megyében – hat község nyerte el a városi címet. A folyamat – kisebb intenzitással ugyan, ám – tovább folytatódott az új évezredben is. A köztársaság elnöke 2000-ben Villányt, 2007-ben Kozármislenyket, 2009. július elsejével pedig Mágocsnak adományozott városi címet. Ennek következtében napjainkra városaink közel kétharmadát az „újak” teszik ki. Számuk a „régiekkel” együtt 14-re emelkedett, a városi népessége pedig közel 259 000 főre. A megye lakosságának ma már 66%-a város lakó.

Mágocs legkorábbi időkből származó leletei az i. e. 4000-tól i. e. 2800-ig tartó időszakban keletkeztek. Neve először a tatárdúlás utáni időkben bukkan fel, Maguch alakban. A terület ekkor a Sente-Magócs nemzetség birtoka volt. Apátságát először 1251-ben említik. Az 1333–1335-ös tizedjegyzékben már önálló plébánia, tehát jelentős helyként szerepel. A török hódoltság idejére a magyar lakosság teljesen eltűnt, helyére ortodox délszlávok érkeztek. A Rákóczi-szabadságharc alatt a falu teljesen elnéptelenedett. A temetőben talált egyik sírkő felirata szerint már 1750 körül izraelita hitközség működött Mágocson, zsinagógájukat 1846-ban építették. A település 1816-ban lett mezőváros, ekkor kapott először jogot vásárok tartására. 1845-től szolgabírói, járási székhelyi funkciót is ellátott. A mágocsi céhek I. Ferenc császártól kaptak céhlevelet 1831-ben. Négy céh létezett: a szabók, cipészek, szücsök és fazekasok alkottak egyet, az asztalosok, kovácsok, kádárok, szítások, lakatosok, bádgosok, bognárok, esztergályosok, kőművesek, ácsok és szíjgyártók egy másikat. Külön céhük volt a takácsoknak és a molnároknak. A korabeli feljegyzések szerint anyagilag legerősebb a takács-, legnépesebb pedig a molnárcéh volt. Jó nevűek voltak a mágocsi fazekasok és kályhacsempe-készítők. A településen 1800 óta téglavető működött, amelynek 1930-ig olasz munkásai és vezetői voltak. 1718-ban magyarok, 1715–1720 között horvátok, majd 1743-tól több hullámban németek érkeztek Mágocsra. A 78%-ban németajkú lakosság 1920-ig megtartotta összetételét. Nagyobb változást a község életében az hozott, hogy 1945-ben 106 kiskundorozsmai család költözött az akkor kitelepített németek házaiba.

1. táblázat

*A népesség számának alakulása
(az év elején)*

Év	Mágocson		A megye többi városában ^{a)}	
	szám szerint	az előző népszámlálás %ában	szám szerint	az előző népszámlálás %ában
1980	2893	92,3	101 207	113,7
1990	2723	94,1	102 385	101,2
2001	2696	99,0	100 174	97,8
2009	2483	92,1	99 348	99,2

a) Itt és a továbbiakban a megyeszékhely nélküli (vidéki) városok adatai.

A településen 2009 elején megközelítően 2500-an éltek. Mágocs lélekszáma 1980 és 1989 között – szemben a többi baranyai városban tapasztalt növekedéssel – viszonylag jelentősen csökkent. A kilencvenes években e csökkenés mérséklődött, ezzel itt a helyzet kedvezőbbé vált, mint a városokban, ahol ez idő tájt már szintén fogyás mutatkozott, ám annak mértéke meghaladta a mágocsit. Az ezredforduló utáni években aztán a fogyás ismét erősödött, a veszteség mértéke ekkor az előző évtizedét és a városi átlagot egyaránt meghaladta.

A népességszámot alakító tényezők közül az élve születési arányszám a nyolcvanas évtizedben elmaradt a halálzási arányszámtól, vagyis a természetes népmozgalom akkor negatívvá vált. E veszteséget tovább növelte az a körülmény, hogy azokban az években többen vándoroltak el Mágocsról, mint ahányan oda beköltöztek, vagyis a lélekszám fogyásához a negatív migrációs egyenleg is hozzájárult. Mindez eltért a megye többi vidéki városában tapasztaltaktól, azokban ugyanis a születési arányszám akkor még magasabb volt, mint a mortalitási ráta. Ezt a kedvező körülményt a vándorlási nyereség valamelyest tovább erősítette. A kilencvenes években a folyamatok némiképp más irányt vettek. A halálzási arányszám ekkorra ugyan még inkább meghaladta születését, ebből fakadóan a természetes fogyás fokozódott. Emellett azonban a vándormozgalom korábbi veszteségét – bár szerény mértékű, de – nyereség váltotta fel, ami a természetes népességfogyást megállítani ugyan nem tudta, de mérsékelte. A megye vidéki városaihoz képest a demográfiai folyamatok ebben az időszakban Mágocson zajlottak kedvezőbben, mivel azokban a természetes fogyás erőteljesebb, a migrációs nyereség ezzel szemben kisebb volt, mint „legfiatalabb” városunkban. Az ezredforduló után a természetes fogyás Mágocson tovább fokozódott, és ezúttal a vidéki városok átlagánál is számottevőbbé vált. E veszteséget tetézte a jelentős elvándorlás, így a lélekszám csökkenése – a korábnál (s a városi átlagnál) intenzívebben – folytatódott.

2. táblázat

A népmozgalom főbb adatai Mágocson

Időszak	Az élve születések	A halálzások	A természetes szaporodás, illetve fogyás (-)	A vándorlási különbözet (+, -)
	1000 lakosra jutó évi átlaga			
1980–1989	11,9	12,5	-0,6	-5,4
1990–2000	11,0	12,7	-1,7	0,8
2001–2008	8,4	14,5	-6,2	-6,2

A lélekszám változása a férfiakat és nőket tendenciájában hasonlóan, arányaiban azonban kissé eltérő módon érintette. Mindkét populáció megcsappant, míg azonban a férfiak száma 1980 és 2009 eleje között 12%-kal, a nőké 16%-kal fogyott. A nőtöbblet – ami abból adódik, hogy a nők létszáma eleve meghaladta a férfiakét – a fenti változásból fakadóan tehát valamelyest mérséklődött. Hányaduk az 1980. évi népszámlálás idején 52, a vizsgált időszak végén pedig 51%-ot tett ki.

Módosult az elmúlt évtizedek során Mágocs lakóinak korstruktúrája is, amit a többi városhoz hasonlóan itt is az öregedés jellemez. A változás leginkább a két szélső korosztályt érintette, a gyermekeket és az időseket. Az előbbieket aránya 1980 és 2009 között 22-ről 14%-ra csökkent, az utóbbiaké 17-ről 25%-ra növekedett. Megfogyatkozott a fiatal felnőttkorúak (15–39 évesek) hányada is, mégpedig 35-ről 31%-ra, miközben a 40–59 évesek a népességnek a vizsgált időszak kezdetén mutatózó 26%-a helyett 2009 elején már a 30%-át tették ki. Mágocson a korösszetétel – a 60 éven felülieket tekintve – kedvezőtlenebb, mint a megye többi városában. (A gyermekek a népességnek mindkét esetben ugyanakkora hányadát tették ki.)

A vizsgált időszak folyamán a családi állapot szerinti összetételben is nyomon követhető a változás. A házások aránya jelentősebben – mintegy 10 százalékponttal – csökkent, ugyanakkor nagyjából 4-4 százalékponttal növekedett a nőtleneké-hajadonoké, valamint az elváltaké, ezzel szemben

az özvegyeké nagyjából változatlan maradt, mindössze másfél százalékponttal emelkedett. A változások ellenére továbbra is a házas családi állapot maradt a leggyakoribb, a 15 éven felülieknek mintegy hattizede élt a 2001. évi censuskor házasságban. Még nem lépett frigre a jelzett korúak 21%-a, ezzel szemben özvegy volt 12, elvált pedig 6%. (A vidéki városokban a megfelelő arányok sorrendben 54, 25, 11, illetve 10%-ot tettek ki.)

A házasságkötések, válások, özvegyülések mind befolyással vannak a háztartások számára, összetételére. Mágocson 1980 és 2001 között a háztartások számának növekedése, struktúrájának átalakulása, egyidejűleg az átlagos háztartásnagyság csökkenése figyelhető meg. A településen a legutóbbi népszámláláskor 987 háztartást írtak össze: 7%-kal többet, mint 1980-ban. Azóta nőtt a kis létszámú (1 és 2 személyből álló), viszont számottevően visszaesett a népes (4, de még inkább az 5 vagy annál több tagot számláló) háztartások részaránya. E változások oda vezettek, hogy az 1980. évi 24%-kal szemben 2001-re a háztartásoknak már 29%-ában legfeljebb két ember élt együtt, ugyanakkor a legnépesebb (5 vagy több fős) háztartások hányada valamivel több mint felére (9%-ra) esett vissza. A fent említett hatások Mágocson valamivel tompítottabban érvényesültek, mint a többi vidéki városban.

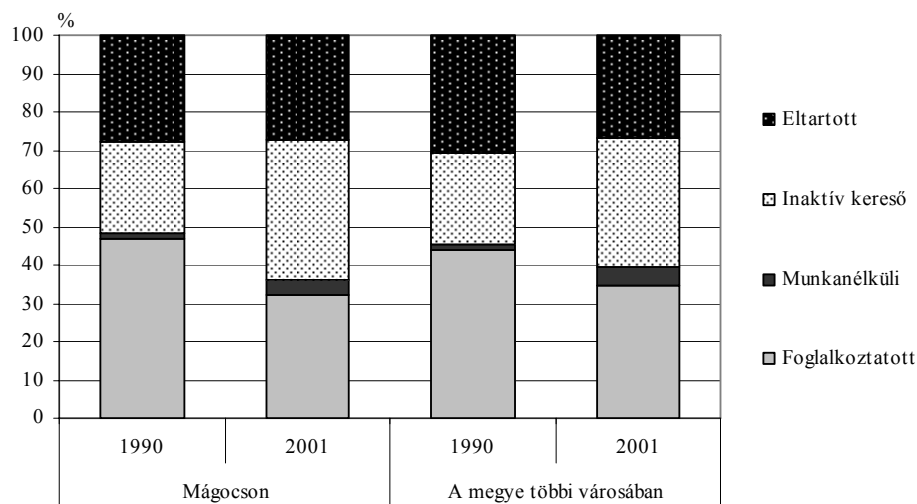
Igen kedvező változás következett be a vizsgált időszak alatt Mágocs lakóinak iskolázottságában. A csak általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya számottevően mérséklődött, ezzel szemben mind többen szereztek középfokú végzettséget, illetve diplomát. Megjegyzendő, hogy a mágocsiak képzettség szerinti struktúrája a baranyai kisvárosok átlagához képest kedvezőtlenebbül alakult.

Minden település élete, jövője szempontjából meghatározó jelentősége van annak, hogy miként alakul lakóinak gazdasági aktivitása. Mágocson a foglalkoztatottak aránya az 1990. és 2001. évi census közötti időszakban (az aktivitásra vonatkozó adatok csak a legutóbbi két népszámlálást illetően hasonlíthatók össze) relatíve számottevően csökkent. A munkanélküliek, valamint az inaktív keresők részaránya emelkedett, az eltartottaké pedig – hasonlóan a foglalkoztatottakéhoz – valamelyest visszaesett. Összességében elmondható, hogy a 2001. évi népszámlálás idején Mágocs lakosságának 32%-a foglalkoztatott volt, 4%-át a munkanélküliek tették ki, 37%-a inaktív keresőként, 27%-a pedig eltartotként élt. A gazdasági aktivitás szintje legújabb városunkban alacsonyabb volt, mint a vidéki városokban általában, amit elsősorban a foglalkoztatottaknak a többi várostól elmaradó, egyben az inaktívaknak azokét meghaladó aránya tükröz.

Az aktív keresőknek elég jelentős hányadát teszik ki azok, akik a településen belül nem találnak munkalehetőséget. A legutóbbi népszámlálás időpontjában 29%-uk eljárt Mágocsról dolgozni, amely arány valamivel alacsonyabb, mint általában a vidéki városokban (31%). A számottevő ingázás a helyi munkalehetőségek viszonylagos szűkösségével függ össze. Az ingázást egyébként megkönnyítik a település relatíve kedvező közeledési lehetőségei.

Mágocs lakóinak 2008 végén 975 lakás nyújtott otthont. Az állomány 1980 óta 10%-kal gyarapodott, ebből fakadóan előnyösebbé vált a laksűrűség. Száz lakott lakásra 2008-ban 255 lakó jutott, 72-vel kevesebb, mint 29 évvel korábban (a vidéki városok átlaga ugyanekkor 242 volt). A laksűrűség mellett kedvezően változott az 1980. és 2001. évi census közötti időszakban a szobaszám szerinti összetétel is. Igen jelentősen visszaesett az egy- és kétszobás lakások aránya, egyidejűleg a három, illetve több szobásoké számottevően, 26 százalékponttal emelkedett. (A legutóbbi népszámláláskor a lakások 79%-a rendelkezett három vagy annál több szobával.) Megjegyzendő, hogy a szobaszám szerinti struktúra Mágocson jóval kedvezőbb volt, mint a megye vidéki városaiban általában.

A népesség gazdasági aktivitás szerinti összetétele Mágocson

Az emberek közérzetének meghatározóihoz tartozik lakásaik felszereltsége is. A legegyszerűbb a közüzemi víz-, illetve csatornahálózattal való ellátottság. Az előbbihez 2008 végén a mágocsi lakások mindegyike, az utóbbihoz 85%-a csatlakozott. A bekapcsolt lakások aránya a vízellátást tekintve kedvezőbb volt a városi átlagnál, a csatornázottságot illetően azonban némileg elmaradt attól. A felszereltség további elemeiről elmondható, hogy a távfűtés, illetve melegvíz-szolgáltatás Mágocson nincs kiépítve, vezetékes gázzal azonban rendelkezik a település. A hálózathoz 2008 végén a lakásoknak közel a fele (49%-a) csatlakozott, nagyobb hányada, mint a megye többi városában (46%).

A lakosság helyben foglalkoztatásához 2008 végén 107 társas és 227 egyéni regisztrált vállalkozás nyújtott lehetőséget. E lehetőségek ellenére sem került el a települést a munkanélküliség, amelynek mértéke nagyjából a vidéki városok átlagának megfelelően alakult. A nyilvántartott álláskeresőknél a munkavállalási korú állandó népességhez viszonyított aránya 2008 végén Mágocson 10, a vidéki városokban 9%-ot tett ki.

A kereskedelmi ellátást 2008 végén 50 bolt és 15 vendéglátóhely biztosította, ezer lakosra jutó számuk sorrendben 20, illetve 6 volt, nagyjából annyi, mint a megye többi városában.

Mágocs közlekedés-földrajzi szempontból szerencsés helyen fekszik. Közel van a jelentős forgalmat lebonyolító 611-es főúthoz, azonban annak káros hatásai (zaj- és forgalomterhelés) a települést nem érintik. 2008 végén a személygépkocsik ezer lakosra jutó állománya (321) 28-cal meghaladta a vidéki városok átlagát. Az autók üzemanyaggal való ellátása a helyben működő benzinkutaknál megoldható.

Az egészségügyi alapellátás helyben igénybe vehető, a település két háziorvosa, valamint egy házi gyermekorvosa biztosítja a lakosság gyógyítását. Emellett fogászati rendelés is működik Mágocson. Ugyancsak helyben elérhető az általános laboratóriumi diagnosztika, valamint a fizioterápiás szakellátás is. Fekvőbeteg-intézeti ellátást ezzel szemben lakóhelyükön nem tudnak igénybe venni az emberek, arra Baranya más városaiban nyílik lehetőség. Gyógyszertár működik a településen, s megoldott az idősekről való gondoskodás is.

A legkisebb gyermekek elhelyezésére – bölcsőde híján – nem nyílik lehetőség, az óvodáskorúak gondozása, oktatása, nevelése azonban intézményszerű formában zajlik. Az intézmény 125 férőhelyére 2008-ban 86 gyermeket írtak be, tehát a kihasználtság 69%-os volt, ami jóval elma-

radt a baranyai városi átlagtól (96%). Az általános iskolában 268 diák tanult 2008-ban, haladásukat 22 pedagógus segítette. Egy pedagógusra átlagosan 12 tanuló jutott, nagyjából annyi, mint a megye többi városában. Az iskola térségközponti szerepet is betölt: speciális oktatási igényű, valamint enyhe értelmi fogyatékos gyermekek számára is biztosít – szakképzett gyógypedagógussal – tanulási lehetőséget, amit nemcsak a mágocsi, hanem a környező településeken élő fiatalok is igénybe vesznek. A diákok továbbtanulására 2008-tól középiskolai képzés indult. Az érettségire való felkészítést a sajkóközi Dr. Ámbédkar Gimnázium és Szakképző Iskola végzi. Szolgáltatásukat 28 fő veszi igénybe, akik közül tízen más településről járnak be.

A közművelődés intézményei közül mozival nem rendelkezik Mágocs, könyvtár viszont rendelkezésére áll a kikapcsolódni, művelődni vágyóknak, még hozzá a megye többi városához képest jóval szélesebb kínálatot nyújtva. Ezer lakosra több mint kétszer annyi (14 000-et meghaladó) kölcsönözhető egység jutott, mint a vidéki városokban általában. További kulturális, szórakozási lehetőségeket, valamint közösségi élményt kínál a művelődési ház is.

A település és környékének egyik legjelentősebb turisztikai potenciálja az erdő. E terület a második legerdősültebb része a megyének, amit elsősorban a vadászturizmus hasznosít. Emellett Mágocs határában halastavak is találhatóak, ezek szintén nagyobb körzetre gyakorolnak hatást, kedvelt kikapcsolódási helynek számítanak. Említést érdemel még a „Mágocsi Lovasnapok” rendezvénynek otthont adó lovaspálya is.